

SPIS TREŚCI

WSTĘP	7
Rozdział I: POJĘCIE SYSTEMU MEDIALNEGO	10
Definicja pojęcia	10
Typy systemów medialnych	11
Cechy duńskiego systemu medialnego.....	12
Rozdział II: ROZWÓJ DUŃSKICH MEDIÓW	19
Pierwsze pisma duńskie.....	19
Stan alfabetyzacji w Danii 17. stulecia	23
Potencjalni odbiorcy duńskiej prasy.....	26
Urzędnicy.....	26
Mieszczanństwo.....	27
Chłopi	28
Działalność publicystyczna duchownych protestanckich epoki Oświecenia	30
Ośrodki intelektualne wieku Oświecenia	32
Czasopiśmiennictwo 18. stulecia	35
Gazety 18. stulecia	42
Cenzura.....	44
Środowiska intelektualne 19. stulecia	49
Prasa opinii.....	51
Prasa zaangażowana	54
Prasa narodowa.....	54
Prasa partyjna.....	56
Konserwatyści.....	58
Liberałowie.....	59
Socjaliści	60
System czterogazetowy.....	60
Gazety wojenne.....	62
Ponadpartyjne gazety ogólnoinformacyjne	62
Wpływ technologii poligraficznej na dynamikę rozwoju prasy codziennej.....	64
Przemysł prasowy.....	67
Prasa masowa	69
Reforma prasy.....	70
Prasa reklamowa.....	71
Radio.....	72
Prasa okresu międzywojennego.....	72
Prasa podczas okupacji niemieckiej.....	76
Rozwój sztuki filmowej.....	79

Rozdział III: DZIENNIKARZE I SZKOLNICTWO DZIENNIKARSKIE	85
Związek zawodowy dziennikarzy.....	85
Szkolnictwo dziennikarskie.....	87
Nagrody dziennikarskie.....	89
Rozdział IV: POLITYKA MEDIALNA.....	91
Definicja pojęcia, cele i instrumenty polityki medialnej	91
Cele duńskiej polityki medialnej	92
Podmioty duńskiej polityki medialnej i jej instrumenty	94
Rozdział V: ŹRÓDŁA REGULACJI PRAWNYCH.....	112
Rozdział VI: PROCES KONCENTRACJI.....	121
Rozdział VII: PODMIOTY MEDIALNE	128
Źródła informacji.....	128
Prasa drukowana	129
Dzienniki	129
Czasopisma.....	150
Radio.....	153
Liberalizacja rynku	153
Słuchalność.....	154
Nadawcy prywatni.....	155
Nadawcy społeczni.....	159
Nadawca państwowy.....	160
Telewizja	167
Oglądalność.....	167
Nadawcy ogólnokrajowi	167
Nadawcy regionalni	169
Nadawcy lokalni.....	170
Nadawca państwowy.....	172
Rozdział VIII: RYNEK MEDIALNY WYSP OWCZYCH	175
Rozdział IX: RYNEK MEDIALNY GRENLANDII	182
PODSUMOWANIE	188
BIBLIOGRAFIA.....	190
Monografie	190
Artykuły	194
Strony internetowe	195

Problemy procesu komunikowania masowego w Danii nie są znane polskiemu czytelnikowi. Prawdę powiedziawszy trudno się temu dziwić. Dania nie należy do pionierów czasopiśmiennictwa. Nie było jej także na pierwszej linii frontu walki o wolność słowa. Leżąca na peryferiach Europy zawsze była o krok za, jak prawdziwy gentleman w stosunku do mody. Za to skutecznie implementowała wszelkie rozwiązania, korzystne z punktu widzenia rozwoju społecznego.

Ze względu na te rozwiązania warto zapoznać się z duńskim systemem medialnym. Odszukać inicjatyw godnych naśladownictwa. Lekturę tej książeczki polecam przede wszystkim studentom dziennikarstwa, ale także politologii, stosunków międzynarodowych czy socjologii oraz wszystkim zainteresowanym procesami komunikowania masowego. Zwłaszcza, że polskojęzyczna literatura medioznawcza nie obfituje w pozycje dotyczące duńskich mediów.

Niniejsza publikacja nie pretenduje do miana wyczerpującej analizy duńskiego systemu medialnego. Jest jedynie zarysowaniem jego cech charakterystycznych, widocznych dla zagranicznego obserwatora. Składa się z dziewięciu zróżnicowanych objętościowo rozdziałów. Pierwszy, poprzez prezentację obowiązujących definicji i pojęć prowadzi do określenia cech charakterystycznych duńskiego systemu medialnego. W drugim, znacznie dłuższym, przedstawiony został rozwój czasopiśmiennictwa i instytucji medialnych od 17. stulecia do czasów II wojny światowej. Z uwagi na znaczny wkład Duńczyków w powstanie i rozwój europejskiej sztuki filmowej znalazł się tu także krótki opis dokonań duńskiej kinematografii. Wytwory Nordisk Olego Olsena zdobywały uznanie kinomanów nie mniejsze niż produkcje francuskiej Pathè. Duńska szkoła filmowa, uznana za pierwszą szkołę filmową w światowej kinematografii, ceniona była zwłaszcza za pogłębione aktorstwo, skutek bogatych tradycji teatralnych w tym kraju. Nigdy później Duńczykom nie udało się wejść do grona liderów, wytyczających kierunki rozwoju filmu. Jeszcze tylko manifest Dogma 95, powstały wszak po włoskim neorealizmie i francuskiej Nowej Fali, wywarł podobny wpływ na światowe kino. Nie przyczynił się jednak do rozwoju produkcji filmowej w tym kraju.

Kolejne rozdziały publikacji składają się na analizę współczesnego systemu medialnego. Omówione zostały poszczególne rodzaje i instytucje medialne (rozdział VII) jak i prawne zasady (rozdział V) oraz społeczno-polityczne warunki ich działania (rozdziały III, IV i VI). Większość publikacji dotyczących systemów medialnych traktuje Internet, jako rodzaj mediów odmienny od prasy drukowanej,

radia i telewizji. W przypadku Danii wyróżnienie takie byłoby nad wyraz sztuczne. Dokonujący się tu proces konwergencji technologicznej oraz powszechny społeczny dostęp do Internetu spowodował rozszerzenie usług medialnych i pojawienie się nowych platform dystrybucji przekazów medialnych na skalę nie spotykaną poza Skandynawią. Proces konwergencji sprawił, że rynek mediów nie tyle rozszerzył się o nowe podmioty co to, że tradycyjne media, jak prasa, radio czy telewizja zaadaptowały nowe możliwości dotarcia do odbiorcy. Wszystkie duńskie media mają obie wersje a wiele tylko internetową.

W skład Królestwa Danii wchodzi Wyspy Owcze i Grenlandia. Stąd ostatnie dwa rozdziały niniejszej publikacji traktują o rynkach medialnych tych terytoriów.

Zanim zaproszę czytelników do analizy duńskiego systemu medialnego słów kilka o strukturze naczelnych władz duńskich. Przydać się to może do zrozumienia zarówno zasad formowania polityki medialnej tego kraju jak i odpowiedzialności, spoczywającej na poszczególnych ministerstwach. W polskiej literaturze przedmiotu duńską strukturę władzy znakomicie opisał Marian Grzybowski¹, zatem ograniczę się do wskazania najbardziej istotnych kwestii.

Dania jest monarchią parlamentarną. Władza ustawodawcza spoczywa w gestii jednoizbowego parlamentu – Folketingu. Parlament wybierany jest w głosowaniu tajnym w wyborach powszechnych, bezpośrednich, równych i proporcjonalnych, na czteroletnią kadencję. Konstytucja przewiduje, że Folketing konstytuuje się bezpośrednio po zweryfikowaniu mandatów, powołując swego przewodniczącego i jego zastępców. Tak powstałe Prezydium Folketingu kolegialnie kieruje pracami izby. Swoje zadania parlament realizuje za pomocą prac 21 stałych komisji, w zasadzie dostosowanych do struktury administracji państwowej.

Władza wykonawcza pozostaje w gestii dziedzicznego monarchy oraz rządu. Uregulowania dotyczące sukcesji tronu do dziedziczenia korony dopuszczają zstępnych króla Christiana X i królowej Aleksandry, zarówno w linii męskiej jak i żeńskiej. W praktyce politycznej monarcha duński, od 1972 roku królowa Małgorzata II, córka króla Fryderyka IX i królowej Ingrid, pełni funkcje reprezentacyjno-ceremonialne, symbolizujące ciągłość państwa. Art. 12 konstytucji stanowi, że monarcha sprawuje władzę zwierzchnią we wszystkich sprawach królestwa. Jednak swe zwierzchnictwo realizuje poprzez ministrów. Ponadto monarcha zachował prawo inicjatywy ustawodawczej, ale i to prawo wykonuje za pośrednictwem rządu. W nagłych przypadkach, nie pozwalających na zebranie się parlamentu, może stanowić akty prawne. Podlegają one jednak zatwierdzeniu przez Folketing niezwłocznie po jego zebraniu się. Monarsze przysługują uprawnienia nominacyjne w administracji cywilnej, wojskowej

---

¹ Patrz następujące publikacje tego autora: *Konstytucja Danii*, Wrocław 1982; *Współczesny parlamentaryzm skandynawski*, Kraków 1988; *Systemy polityczne współczesnej Skandynawii*, Kraków 1989; *Folketing – parlament Królestwa Danii*, Warszawa 1993; *Dania. Zarys systemu ustrojowego*, Kielce 1996; *Systemy konstytucyjne państw skandynawskich*, Warszawa 1998.

i kościelnej. W praktyce są to decyzje rządu. Monarcha decyduje też o systemie monetarnym państwa, faktycznie i to leży w kompetencjach rządu i odpowiednich ministrów. Art. 19 ust. 1 konstytucji zabrania królowej bez zgody Folketingu na podjęcie działań, w następstwie których zmianie uległoby terytorium Królestwa. Konstytucja zakazuje jej również podejmowania zobowiązań, których realizacja wymaga decyzji parlamentu oraz anulowania traktatu międzynarodowego, który wszedł w życie za zgodą parlamentu. Formalnie monarcha duński jest zwierzchnikiem sił zbrojnych. Art. 19 ust. 2 konstytucji z 1953 roku zezwala na użycie sił zbrojnych wyłącznie celem odparcia zewnętrznego, zbrojnego ataku. Każde decyzje w dziedzinie polityki zagranicznej królowa podejmuje po konsultacji z parlamentarnym Komitetem Spraw Zagranicznych. Zatem zasadniczym ogniwem władzy wykonawczej w Danii jest rząd. Duńska konstytucja z 1953 roku nie posługuje się terminem „rząd”. W rozdziale III, poświęconym strukturze władzy, występuje pojęcie „ministrowie”, gdy mowa jest o wykonywaniu władzy króla „poprzez ministrów” (art. 12). Ustawa zasadnicza wymienia także Radę Państwa, jako zgromadzenie ministrów obradujące pod przewodnictwem króla (art. 17) oraz Radę Ministrów, jako ciało składające się z ministrów pod przewodnictwem premiera (art. 18). Rada Ministrów podejmuje decyzje kolektywnie bądź poprzez właściwych dla zakresu spraw ministrów.² Duński rząd nie ma określonego przez konstytucję składu. W skład uformowanego w 2007 roku rządu Andersa Rasmussena wchodzi 18 ministrów. Politycznie za ministerstwo odpowiedzialny jest minister. Pozostałe funkcje w resorcie mają charakter profesjonalno-urzędniczy. Zatem podstawowy personel ministerstwa nie podlega wymianie ani na skutek zmiany rządu ani na skutek zmiany na stanowisku ministra. Poza strukturą ministerstw działają komisje, komitety i agencje, spełniające funkcje wyspecjalizowanych organów administracji centralnej. Ministrowie podlegają kontroli parlamentarnej. Niezależnie od niej członkowie rządu ponoszą odpowiedzialność prawną za niewłaściwe wykonywanie powinności urzędowych przed Trybunałem Królestwa. Inicjatywa pociągnięcia do odpowiedzialności konstytucyjnej członków rządu może wyjść od monarchy lub od parlamentu. Kontroli nad przestrzeganiem prawa w sprawach dotyczących wolności i praw obywateli służy ombudsman. W przypadkach gdy administracja państwowa naruszyła powszechnie obowiązujące akty prawne jej decyzje mogą być zaskarżone do sądów powszechnych. Sądy wówczas swe rozpoznanie ograniczają do oceny legalności decyzji administracji państwowej.

Władzę sądowniczą w Danii sprawuje Sąd Najwyższy, dwa sądy okręgowe (wyższe) oraz 88 sądów powszechnych (niższych), a także sądy specjalne: morski, handlowy i pracy.

---

² Od 1970 roku, po reformie władz lokalnych, duża część decyzji przypada w udziale władzom regionalnym i municypalnym.